

Novověk

(14. – 16. století)

Novověk

- 1492 objevení Ameriky Kryštofem Kolumbem
- dokázána kulatost země
- 15. století vynález knihtisku (Johanes Guttenberg)
- v Itálii vzniká nový umělecký směr renesance a myšlenkový styl humanismus

Renesance (14. - 16. století)

- z franc. slova znovuzrození, obnova
- umělecký a životní styl
- vzniká ve 14. století v Itálii a šíří se do celé Evropy

HUMANISMUS (14. - 16. století)

- z latinského slova lidský
- vzniká zároveň s renesancí
- je to myšlenkový směr a životní postoj člověka

znaky renesance

- 1) navazuje na antiku** (starověké Řecko a Řím)
- 2) obrací se k člověku** (pravdivé poznání člověka, dříve se obraceli k Bohu)
- 3) důvěra v lidský rozum**, studium přírodních věd, zeměpisné objevy, objevné plavby
- 4) vynález knihtisku** (prvotisky = inkunábule) – rozvoj vzdělanosti
- 5) rozvíjí se literatury** v národních jazycích
- 6) píše se nauková literatura**, cestopisy, alegorie

renesanční architektura

- vychází z antiky
- bohatě zdobená

typické prvky:

- sloupy
- klenby
- kopule
- velká okna
- fresky
- geometricky řešené zahrady

- bohatě zdobený nábytek
- stavěly se letohrádky v zahradách, fontány
- stavěly se radnice, brány

Renesanční malířství

- Časté obrazy lidí

malíři:

Leonardi da Vinci - Mona Lisa, Poslední večeře

Michelangelo Buonarroti – maloval Sixtýnskou kapli
v Římě, socha Davida

Sandro Botticelli – Zrození Venuše

Rafael Santi

Tizián

malířství

- oblíbená byla témata z antické mytologie
- na obrazech se projevil zájem malířů zobrazit lidskou postavu

Renesanční sochařství

- jezdecké pomníky
- portréty

Michelangelo Buonarroti – David

Donatello

Italská renesance

Dante Alighieri

- pocházel z Florencie
- musel ale odejít do vyhnanství
- nejznámnější dílo **Božská komedie**
- duchovní alegorický epos (básnická skladba)
- epos má tři části – Peklo, Očistec a Ráj

- Děj začíná v temném lese (SYMBOLIZUJE SVĚT), kde básník zabloudil.

Je ohrožován třemi šelmami **pardál** – smyslnost,
lev – pýcha, **vlčice** – chamtivost

- Jeho zemřelá milenka Beatrice mu posílá na pomoc průvodce, básníka Vergilia, který s ním prochází postupně Peklem a Očistcem
- pak s ním putuje Beatrice, protože Vergilius je pohan a nesmí do Ráje.

- Dílo je pojato jako alegorie – pout' člověka ke spáse.
- Toto dílo ovlivnilo i další významné spisovatele:
- Jana Amose Komenského (Labyrint světa a ráj srdce)
- Johna Milтона (Ztracený ráj)
- Jana Kollára (Slávy dcera)

Francesco Petrarca

- básník a prozaik

dílo: Zpěvník (milostná poezie, sonety)

Sonety LAUŘE

Giovanni Boccaccio

dílo:

Dekameron – prozaické dílo

(řec. slova déka=deset, hemera=den)

- obsahuje 100 novel (příběhy) s milostnou tematikou
- příběh se odehrává na venkovské sídle nedaleko Florencie, kam uteklo 10 lidí před morem (1348)
- zde si vypráví 10 dní příběhy, aby si ukrátili čas

Renesanční Žánry

- epos, satira, epigram (krátká satirická skladba)
- Životopisná a historická povídka
- komedie a tragédie
- literatura se píše v národních jazycích
- latina ustupuje

Niccolo Machiavelli

- spisovatel, politik

dílo:

Vladař – politické dílo

(odtud známe rčení „účel světí prostředky“)

- satirická komedie Mandragora

Torquato Tasso

- básník a prozaik
- v jeho díle se objevují už rysy nastupujícího směru, baroka

dílo:

nábožensko-hrdinský epos

Osvobozený Jeruzalém

Italské renesanční divadlo

- rozvíjí se **commedie dell' arte**
- tato komedie má ustálené typy postav – Pantalón, Harlekýn, Pierot, Šašek, Colombína
- měli masky
- improvizovali

Francouzská renesance

François Villon

básník

- zakladatel francouzské balady
- vedl dobrodružný bohémský život, studoval na univerzitě Sorboně
- 2x ušel trestu smrti

dílo:

Malý testament (Odkaz)

Velký testament (Závěť)

(Jarmila Loukotková – Navzdory básník zpívá)

- **Čtyřverší**

*Františku, už tě nepotěší,
že Francouz jsi a ze vsi zdejší;
ted' na krk oprátku ti věší;
ať pozná, oč je zadek těžší.*

Pierre de Ronsard

- básník
- psal epigramy,
ódy, hymny a
elegie

dílo:

- Sonety pro
Helenu

Francois Rabelais

- mnich a lékař
- satirický román o královské rodině obrů

Gargantua a
Pantagruel

Michel de Montaigne

- tvůrce nového literárního útvaru eseje

dílo: Eseje

(francouzsky essai – pokus, zkouška)

- Žánr středního či kratšího rozsahu, úvaha na určité téma, spočívající v přemýšlení o faktech a jejich hodnocení
- autor eseje posuzuje problém v širším kontextu

Nizozemsko

Erasmus Rotterdamský

- působil v mnoha evropských zemích (Anglie, Francie, Itálie)

dílo:

Chvála bláznovství
(kritizoval církev)

Španělsko

- V tomto období vznikl **pikareskní román** – hlavní hrdina je prohnaný šibal, sluha, putuje od pána k pánovi

Miguel de Cervantes y Saavedra

dvou dílný román

Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha

Lope de Vega

- dramatik španělské literatury
- nerozlišoval tragédie a komedie a pravidlo tří jednot (místo, čas, děj)
- vznikl specifický útvar – **španělská komedie**, mísí komedii s tragikou
- veršované
- rozdělené do tří aktů

- psal také hry tzv. **komedie pláště a dýky**
- Žánr španělského dramatu 17. století
- dynamický děj
- intriky
- řeší morální a citové konflikty

dílo: Fuente Ovejuna (Ovčí pramen)

- hl. je vesnice, která povstane proti tyranovi

Anglická renesance

Geoffrey Chaucer

dílo:

Povídky canterburské

Edmund Spenser

- nedokončený epos

Královna víl

Alžbětinské divadlo

- Vrchol anglické renesance
- souhrnné označení pro tvorbu anglických pozdně renesenčních dramatiků
- časově spadající do období vlády Alžběty I. a Stuartovců (Jakuba I. a Karla I. tzn. kon. 16. st. – poč. 17. století)
- patří zde dramatikové Christopher Marlowe (ztvárnil pověst o Faustovi) nebo William Shakespeare

William Shakespeare (1564 – 1616)

- významný anglický básník a dramatik
- hrál v hereckých společnostech
- Napsal přibližně 36 her

Rozdělení tvorby

- většinu her napsal v letech 1590–1613

1) komedie a historická dramata

(často staré náměty z anglické minulosti a z antiky)

př. **Komedie plná omylů, Zkrocení zlé ženy, Sen noci svatojánské, Mnoho povyků pro nic, Večer tříkrálový**

Jindřich VI., Richard III., Julius Caesar

- patří zde první tragédie **Romeo a Julie**

2) zklamání a rozčarování nad vývojem společnosti – tragédie

př. Macbeth, Hamlet, Král Lear, Othello

3) hry s charakterem romance

(prvky tragédie i komedie) a **sonety**

př. Zimní pohádka, Bouře

Pro jeho dramata je typický tzv. **blankvers** — nerýmovaný verš

Charakter Shakespearovy tvorby

- náměty čerpal z různých zdrojů, z italských a francouzských povídek i ze starých kronik
- postavy se liší od středověkých
- Ženy jsou více emancipované, dovolí si odporovat muži a mít vlastní názor

- Významné jsou také jeho **Sonety**
- básnická **sbírka obsahuje 154 sonetů**
- témata jsou láska, krása, politika a pomíjivost

- Shakespearovy sonety daly základ nové milostné poezii
- První český překlad Sonetů je od Josefa Václava Sládka (1883)

- další překladatelé díla W. Shakespeara:

Jaroslav Vrchlický

Erich Adolf Saudek

Martin Hilský

Sonet 40

Všechno, co miluji, si vezmi, na!
Máš nyní víc, než jak to vždycky bývá?

A je to láska vskutku skutečná?

Patří ti všechno moje odjakživa.

Jestli chceš moji lásku vyzkoušet,
nejde ti vytknout, že je to má žena,

běda, když jsi ji mimoděky sved,

nabažíš se jí, bude odmrštěna.

Odpouštím lásce něžné vloupání
do nejdražší mé lásky rozechvělé,

třebaže přítel křivdou poraní

daleko víc než lítí nepřátelé.

Sluší ti zlo, mě vrhá do útrap,
nezlob se na mě, to mě radši zab.